

GRØNLAND PÅ VEJ TIL DEMOKRATIET

Af landsrådsmedlem *Frederik Nielsen*

Når vi ser os tilbage til det gamle eskimoiske fangersamfund, kan vi ikke undgå at lægge mærke til, at „den stærkeste“ stemme altid var den afgørende. Sådan er det også i alle fanger- og jægersamfund. Livets eksistens er afhængig af fangstdyrene, og diskussion, som kun kan være til skade for fangsten, er overflødig. Sådan var det dengang, da fangsten var fri uden lovhjemlede fredningsbestemmelser. Først senere, da fredningsbestemmelser fandtes påkrævede i hele samfundets interesse, begyndte man at søge hen til et resultat igennem forhandlinger. Samfundsudviklingen har medført denne fremgangsmaade, demokratiet har begyndt at få indpas i det eskimoiske samfund.

Vi kommer lige tilbage til Den Stærkestes indflydelse, der kunne være af forskellig karakter. Nogle stærke personligheder var dygtige og handlede i samfundets interesse, andre var mindre gode og søgte kun eget bedste. De sidste var selvfølgelig ikke afholdte, og sagnene fortæller om undersåtter, der var underkuede og kun ventede på en befrier udefra.

Man skal ikke sammenligne Den Stærkeste med en diktator i et kultursamfund. Den Stærkeste hører hjemme i et fangersamfund, i allerfleste tilfælde var han stedets dygtigste og klogeste mand, der på grund af disse egenskaber var accepteret som fører uden at være direkte valgt som sådan. Stedets beboere gav ham ansvaret og fulgte hans direktiver. Sjældent gjorde de oprør, og det var, når føreren misbrugte sin stilling og handlede kun i egen interesse. De var altså modstandere af rendyrket diktatur.

Ved europæernes (danskernes) komme til Grønland indtraf der ændringer i fangersamfundet. Folk flyttede til handelsstederne, og en del af befolkningen bestod nu af ikke-fangere. Der kom en sontring m. h. t. erhverv og livsvilkår, og nye samfundsinteresser meldte sig. De dermed opståede opgaver søgte man dog ikke at løse ved hjælp af forhandling. På handelsstederne ophørte Den Stærkeste at eksistere. Derboende grønlændere, der ikke var opøvede i selvstændig handling, stod nu uden fører og var ude af stand til at løse samfundsopgaverne, også fordi de savnede en af demokratiets forudsætninger, nemlig oplysning. Grønlændernes førere blev danske embedsmænd, særlig købmanden (kolonibestyreren) havde en stor, næsten diktatorisk magt. Kristendommen og skolen opdrog grønlænderne til autoritetsro. Forholdene var blevet sådanne, at grønlænderne var blevet ude af stand til at stå og gå frem uden hjælp udefra.

Et moderne grønlandsk hjem afviger på ingen måde fra et middelstandshjem i Danmark. Dette er kommunerådsformand Claus Lynges smukke og velholdte hjem i Julianehåb

Fot. Chr. Vibe

Så var det, at nogle af de danske embedsmænd begyndte at få forståelsen af, at der måtte ændring til i forholdene. Økonomisk og anden fremgang var betinget af, at man gav grønlænderne deltagelse i styrelsen af egne anliggender, omend småt til at begynde med. På foranledning af Rink indførtes forstanderskaberne og dermed begyndelsen til en demokratisk styreform i Grønland.

Forstanderskaberne indførtes ca. 1860. Medlemmerne bestod af grønlandske mænd, valgt af „husherrer“ på hvert sted for en periode af 3 år ad gangen, og de danske i distriktet. Præsten var formand og kolonibestyreren regnskabsfører. Det er ikke så underligt, at danske medlemmer havde meget at sige; mange af de grønlandske medlemmer var ikke inde i forhandlingens kunst, og lidende af mindreværdsfølelse var de ikke meget for at udtale sig i nærværelse af de danske. Mathias Storch skildrede et forstanderskabsmøde i sin bog „Singnagtugak“ („Drømmen“, udkom 1914) med følgende linier:

„Da man var blevet færdig med at behandle understøttelser og fangernes andelspenge, blev der spurgt, og nogle havde noget at sige. De begyndte allesammen at snakke på een gang, men formanden, præsten, sagde til dem, at de skulle tale een ad gangen.

„Det er umuligt at udtale sig, når I forbyder os at tale på denne måde. Vi vil gerne svare, inden vi glemmer de faldne udtalelser,“ sagde medlemmet fra Qaersaq.

„Det er rigtigt, man kan ikke svare på det, man har glemt,“ sekunderede medlemmet fra Alangunguaq.

Vi vil gerne høre alt, I har at sige, men vi forbyder jer at tale på een gang,“ sagde præsten.

„Så kan det ikke nytte noget at udtale sig, når ingen tillader os det,“ begyndte medlemmet fra Augpilagtoq og blev vred, „længe har jeg været medlem, og det er ikke sket endnu, at vore ønsker bliver taget for gode varer; selv vore udtalelser bliver ikke skrevet ind i forhandlingsbogen ...“ Medlemmet Gudmand begyndte at tale om drab af en slædehund, medens medlemmet fra Quvnermiut stødte ham på siden for at få ham til at holde op, og Gudmand måtte angribe sin sidemand midt under talen. Da præsten spurgte ham, hvad det var, han ville sige, sagde han bare: „Det er ham der, der vrøvler.“

Så slemt har det dog ikke altid været. Der fandtes danske, der betragtede medlemskabet af forstanderskaberne som en virkelig opgave og fik på denne måde tingene til at glide lettere, og deres arbejde bevirkede, at forstanderskaberne havde den betydning, der var tiltænkt dem. Grønlandske medlemmer bestod overvejende af storfangere, der havde meget at sige på deres egne bopladser, og seminarieuddannede kateketers arbejde skal heller ikke undervurderes. Alt i alt kan man sige, at det havde vist sig, at grønlænderne havde gode evner og fornøden interesse, men manglede oplysning.

Omkring århundredskiftet begyndte utilfredsheden med forstanderskabssystemet, som man mente trængte til en mere demokratisk afløsning. Efterdønningerne af den danske forfatningskamp og det politiske systemskifte nåede til Grønland. Ved loven af 1908 afløstes forstanderskaberne af kommuneråd og landsråd.

Grønland var inddelt i kommuner, og kommunerådene valgtes af mandlige vælgere, der var fyldt 22 år. Valgbarheden begyndte med 25-årsalderen. Kommunerådet valgte sin egen formand. Det havde en række selvstændige beføjelser, men i det store og hele måtte det underordne sig landsdelens inspektør (senere landsfogeden), ikke mindst m. h. t. anvendelsen af kommunekassens midler og iværksættelsen af kommunale vedtægter.

Ydermere var de to landsdele (Nord- og Sydgrønland) inddelt i landsråds kredse, og landsrådene valgtes af kredsens kommunerådsmedlemmer. Landsrådene holdt møde een gang om året under inspektørens (senere landsfogedens) forsæde. Under møderne behandlede forslag, der videresendtes til Danmark til eventuel vedtagelse eller forkastelse. Landsrådene har igennem årene haft større og større betydning som rådgivende forsamlinger, og dette skyldtes medlemmernes voksende politiske modenhed og det danske styres ligeså voksende forståelse af landsrådenes berettigelse inden for styret af Grønland.

Skavanken har været den, at samarbejdet mellem danske og grønlænderne ophørte ved indførelsen af de nye råd, idet danskerne ikke kunne være medlemmer af disse. Denne skavank blev rettet ved loven om Grønlands Styrelse af 1925, og samtidig blev der op-

*1951 var der for første gang direkte valg til det grønlandske landsråd.
Her ses en valghandling ved Jakobshavn, hvor en grønlænderinde putter sin stemmeseddel
i valgurnen*

Fot. Chr. Vibe

rettet et nyt råd, sysselråd, der som en mellemting mellem kommuneråd og landsråd fik en del opgaver, først og fremmest af den bevilgende art. Sysselrådenes betydning som samarbejdsorgan mellem danske og grønlændere må i højeste grad påskønnes. (Sysselrådene ophævedes ved lov af 1951.)

1948 opnåede grønlandske kvinder valgret og valgbarhed på samme betingelser som mændene. I forhold til udviklingen i kulturlandene er de grønlandske kvinder kommet hurtigere til den politiske ligestilling med mændene.

Ønsker og krav om mere demokratisk styreform i Grønland lod sig oftere og oftere høre, ikke mindst efter verdenskrigens ophør, da Grønland atter fik normal forbindelse med Danmark. Det var særlig landsrådsvalgmåden, der blev kritiseret. Medlemmer af landsrådet — idet man også ønskede eet landsråd i stedet for to — burde vælges af alle landets vælgere. Interessen for landsrådsvalget skyldes, som det er nævnt foran, landsrådenes, særlig det forenede landsråds, efterhånden politiske indflydelse på styret af Grønland.

Det var naturligt, at den store Grønlandskommission 1949—50 beskæftigede sig med rekonstruktionen af de grønlandske råd. Ved dannelsen af større og mere selvstændigt

Under og efter krigen har foreningslivet i Grønland været i rivende udvikling. Gutterne her er fodboldspillere fra Julianehåb -- på vej hjem efter søndagens dyst

Fot. Chr. Vibe

arbejdende kommuner animeres vælgeres interesse til deltagelse i styret af egne anliggender, og landsrådet vælges af alle vælgere og får større beføjelser både af politisk rådgivende og pengebevilgende art.

Man kan stille det spørgsmål: Hvad gør man i selve Grønland for at fremme den demokratiske udvikling? Som forudsætninger for tilegnelsen af det sunde demokrati vil man pege på tre ting: Oplysning, foreningslivet og ansvars- og pligtfølelsen. Mere end før gør man nu for oplysningen i Grønland, og dette arbejde sker igennem radioudsendelser (desværre ikke effektivt nok af tekniske grunde), presse, aftenskoleundervisning og studiekredsarbejde. Overalt i Grønland startes den ene forening efter den anden, nogle steder måske lovlig mange i forhold til befolkningens antal. Der arbejdes for det grønlandske folks udvikling, men alt tager sin tid, og der er endnu meget at lære. Man må bevæbne sig med tålmod i begyndelsen og afholde sig fra at sammenligne arbejdets nuværende resultater med tilsvarende i gamle kulturlande.

Demokratiet har fået indpas i Grønland, og der er gode betingelser tilstede for dets udvikling.